

प्रस्तावना

माझे आवडते संत हे समर्थ रामदास स्वामी आहेत. समर्थ रामदास स्वामी हे जगातील महान संतांपैकी एक संत होते. ते शिवाजी महाराजांचे चे प्रेरणास्थान होते. त्यांचा जन्म सूर्याजी पंथ आणि रेणुका बाई यांच्या पोटी महाराष्ट्रातील जांब येथे 1608 मध्ये झाला, त्यांचे मूळ नाव नारायण सूर्याजीपंत कुलकर्णी असे होते.

रामदास हे संत तुकारामांचे समकालीन होते. ते हनुमान आणि रामाचे परम भक्त होते. लहानपणीच त्यांना रामाचे दर्शन घडले होते. प्रभू रामाने स्वतः त्याला दीक्षा दिली. लहानपणीच रामदासांनी हिंदू धर्मग्रंथांचे थोडेफार ज्ञान संपादन केले. त्यांना ध्यान आणि धार्मिक अभ्यासाची आवड निर्माण झाली. एके दिवशी ते एका खोलीत कोंडून घेऊन देवाचे ध्यान करू लागले. जेव्हा त्याच्या आईने त्याला विचारले की ते काय करत आहे, तेव्हा रामदासांनी उत्तर दिले की तो जगाच्या कल्याणासाठी ध्यान आणि प्रार्थना करत आहे. मुलाच्या अकाली धार्मिक प्रवृत्तीबद्दल त्याच्या आईला आश्चर्य वाटले आणि त्यांना आनंद झाला.

समर्थ रामदास स्वामी माहिती मराठी

रामदास बारा वर्षांचे असताना त्यांच्या लग्नाची सर्व व्यवस्था करण्यात आली होती. तो वधूसमोर बसला. वर आणि वधू यांच्यामध्ये पडदा होता. जेव्हा भटजींनी "शुभमंगल सावधान!" असा घोष केला, तेव्हा रामदास त्या ठिकाणाहून पळून गेले. त्यांना कळले होते कि अध्यात्माच्या रस्त्यावर प्रपंच त्यांना मागे खेचू शकतो

बारा वर्षे रामदास स्वामी गोदावरीच्या काठावर नाशिक येथे राहिले. ते पहाटे लवकर उठायचे, गोदावरी नदीत जायचे आणि अर्धवट पाण्यात बुडवून पवित्र गायत्री मंत्राचे जप दुपारपर्यंत करायचे. मग ते भिक्षेसाठी फेऱ्या मारायचे. त्यांनी गोळा केलेले भिक्षा म्हणजे अन्न प्रथम त्यांचे दैवत श्री राम यांना अर्पण करायचे आणि नंतर ते प्रसाद म्हणून स्वतः घ्यायचे.

थोडा वेळ विश्रांती घेतल्यानंतर ते नाशिक आणि पंचवटीतील विविध मंदिरांमध्ये धार्मिक प्रवचनाला जात असत. रामदासांनी संस्कृतचाही अभ्यास करून वाल्मिकींच्या रामायणाची प्रत स्वतःच्या हातात घेतली. हे हस्तलिखित आजही धुबळ्याच्या श्री एस एस देव यांच्या संग्रहात जतन केले आहे.

रामदासांनी गोदावरीच्या काठी नाशिकजवळील ताकळी येथे तेरा अक्षरी श्री राम जय राम जय जय राम या तेरा अक्षरी राममंत्राचे तेरा लाख वेळा पूजन केले. पुराश्चरणा संपल्यानंतर पुन्हा एकदा रामदासांना रामाचे दर्शन झाले. असे म्हणतात की रामचंद्रांनी रामदासांना नाशिक, हरिद्वार, काशी इत्यादी पवित्र स्थळांना भेट देण्याची आज्ञा केली

होती.

श्री समर्थ रामदास स्वामींची यात्रा

एकदा एक अशी घटना झाली कि कोणाला हि त्याचे आश्चर्य वाटेल. रामदासांनी मृत शरीरावर रामाचे नाव उच्चारत पवित्र पाणी शिंपडले आणि मृत शरीर पुन्हा जिवंत झाले. रामदासांना हे करावे लागले, कारण त्यांनी नुकताच पती गमावलेल्या स्त्रीला आशीर्वाद दिला होता.

रामदास हे श्री रामाचें खूप मोठे भक्त होते. त्यांच्यात हा उदात्त गुण होता की त्यांनी कधीही कोणत्याही धर्माचा किंवा राष्ट्राचा द्वेष केला नाही. हिंदु धर्माचा संपूर्ण भारतात प्रसार करणे हा त्यांचा मुख्य उद्देशच झाला होता.

रामदासांनी पंढरपूरला भेट दिली नव्हती, कारण त्यांना या पवित्र स्थानाचे अस्तित्व माहीत नव्हते. एके दिवशी, परंपरा सांगते की, भगवान पांडुरंग विठ्ठल ब्राह्मणाच्या रूपात तीनशे यात्रेकरूंच्या तुकडीसह रामदासांसमोर हजर झाले आणि त्यांना भगवान श्रीकृष्णाचे दर्शन घेण्यास काही हरकत आहे का, असे विचारले. रामदासांनी नकारार्थी उत्तर दिले.

त्यानंतर पांडुरंगाने रामदासांना पंढरपूरला नेले आणि जेव्हा भक्त मंदिराजवळ आले तेव्हा ब्राह्मण अदृश्य झाला. तेव्हा रामदासांना कळले की परमेश्वराने त्याला त्या पवित्र ठिकाणी आणले होते. त्याने मंदिरात प्रवेश केला आणि त्याला आश्चर्य वाटले की, श्रीराम एका विटेवर एकटे उभे असलेले दिसले.

रामदासांनी देवतेला असे संबोधले: "हे परमेश्वरा, तू इथे एकटा काय करतो आहेस? तुमचा भाऊ लक्ष्मण आणि तुमची पत्नी सीता माता कुठे आहे? कुठे मारुती आणि कुठे माकडांची टोळी?" हे शब्द ऐकून त्या मूर्तीचे रूपांतर श्री पंढरीनाथात झाले. त्यानंतर रामदासांनी पांडुरंगाच्या दयाळूपणाबद्दल स्तुती केली, त्याला साष्टांग नमस्कार केला आणि त्याचे दुर्मिळ दर्शन मिळाल्याबद्दल आनंदाची गाणी गायली.

रामदासांना आता दुप्पट खात्री वाटली की भगवंताचे अनेक अवतार हे त्याचे अनेक रूप आहेत आणि त्यांनी उपदेश केला की ज्याने जगात सर्वांची काळजी घेतली त्याचा आदर आणि उपासना केली पाहिजे. त्यानंतर रामदासांनी मनापासून पांडुरंगाची आराधना केली आणि पांडुरंगा विठ्ठलाचे वारंवार पाहुणे व भक्त बनले. पंढरपुरात संत रामदास आणि तुकाराम महाराज पंढरपूरच्या इतर संतांच्या संपर्कात आले. रामदासांनी त्यांच्या तीर्थक्षेत्रांमध्ये भारतीयांची सामाजिक, राजकीय आणि आर्थिक परिस्थिती आणि त्यांची जीवनातील असहाय्यता पाहिली आणि त्यांचा अभ्यास केला.

असे म्हणतात की श्री रामाने रामदासांना कृष्णेच्या तीरावर जाण्याची आणि छत्रपती शिवाजी महाराजांना भेट देऊन त्यांच्या कार्यात मदत करण्याचा आदेश दिला. समर्थ

रामदास कृष्णाकडे आले आणि महाबळेश्वर ते कोल्हापुरात उपदेश करत गेले. त्यांनी अकरा मारुतींची स्थापना केली. पुढे त्यांनी भौतिक विकासाच्या महत्त्वावर जोर देण्यात आला. त्यांनी चंपावती येथे श्री रामचंद्रांच्या मंदिराची स्थापना केली आणि श्री राम नवमी महोत्सव आणि श्री रामाच्या रथाची मिरवणूक सादर केली. शिंगणवाडी नावाच्या ठिकाणीच शिवाजी महाराज रामदासांचे शिष्य झाले.

समर्थ रामदास स्वामी चे अनुयायी आणि त्यांची शिक्षा

छत्रपती शिवाजी महाराजांनी आपल्या गुरुंच्या चपला सिंहासनावर ठेवल्या आणि आपल्या गुरुंच्या आदेशानुसार, मार्गदर्शनाखाली काम केले आणि केशरी रंगाचा ध्वज चिन्ह म्हणून स्वीकारला. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी नारंगी ध्वज स्वीकारला आणि संत रामदासांच्या नावाने राज्य चालवायला घेतले.

एके दिवशी छत्रपती शिवाजींनी आपल्या वाड्याच्या गच्चीवरून आपले गुरुदेव रामदास भिक्षापात्र घेऊन रस्त्यावर फिरताना पाहिले. महाराजांना आश्चर्य वाटले आणि गुरुंनी भिक्षा का मागावी लागते हे समजत नव्हते, तेव्हा त्यांनी स्वतःच सर्व साधनसामग्री आपल्या गुरुदेवांकडे ठेवली होती. तथापि, साधू ला समजणे कठीण आहे. म्हणून छत्रपतींनी आपल्या सोबत्या बालाजींनी बोलावले, एक लहान चिड्डी लिहून घेतली आणि राजवाड्यात आल्यावर गुरुजींना देण्यास सांगितले. दुपारच्या सुमारास रामदास स्वामी भिक्षा पात्र घेऊन वाड्यात आले आणि बालाजींनी गुरुदेवांना साष्टांग नमस्कार घातला आणि चिड्डी त्यांच्या पायावर ठेवली. थोडक्यात, त्यात सांगितले की शिवाजी महाराजांने आपले संपूर्ण राज्य गुरुदेवांना भेट म्हणून दिले आहे आणि त्यांनी नम्रपणे आपल्या गुरुदेवांचा आशीर्वाद मागितला. गुरुंनी हसून बालाजीला सांगितले की ते ठीक आहे. दुसऱ्या दिवशी सकाळी रामदासांनी महाराजांना बोलावून विचारले की त्याने आपले राज्य सोडले आहे म्हणून आपण स्वतःचे काय करावे?

शिवाजी महाराजांनी रामदासांपुढे साष्टांग नमस्कार घातला आणि सांगितले की जर त्याने आपले जीवन गुरुदेवांच्या सेवेत व्यतीत केले तर मला खूप आनंद होईल आणि स्वतःला धन्य समजेल. तेव्हा रामदास म्हणाले, "हा वाडगा घ्या आणि आपण फेऱ्या मारूया". म्हणून रामदास आणि महाराज साताऱ्याला भिक्षा मागायला गेले. लोकांनी श्रद्धेने या जोडप्यासमोर नतमस्तक होऊन त्यांना भिक्षा दिली. जोडी नदीवर परतली. रामदासांनी आपले साधे जेवण तयार केले आणि शिवाजीने आपल्या गुरुदेवांचे जेवण संपल्यानंतर जे उरले होते ते घेतले. तेव्हा शिवाजी महाराजांनी हसतमुखाने आपल्या गुरुदेवांना विचारले की, त्याला एका भिकाऱ्याकडे नेऊन त्याच्याशी काय करणार आहे? राजासमोर एक उदात्त

आदर्श उभा करण्याची संधी आली आहे हे रामदासांना माहीत होते.

रामदासांनी शिवाजीला आपल्या (रामदासांच्या) नावाने राज्य चालवण्यास सांगितले, नारंगी चादर आपल्या झेंड्यावर घ्यावा आणि त्याच्या सन्मानाचे प्राण देऊन रक्षण करावे, आणि हे राज्य स्वतःचे नाही असे समजावे, परंतु ते राज्य करण्यासाठी एक ट्रस्ट म्हणून वागावे. देवासमोर न्याय आणि अशा प्रकारे नारंगी झेंडा महाराजांना दिला होता. रामदासांचे मार्ग फार विचित्र होते. ते बाहेरच्या जगाला वेड्यासारखे वाटायचे. त्याच्याकडे एक लहान धनुष्य होते. त्याच्या शेजारी मोठ्या संख्येने दगड असायचे ज्याने तो दिसणाऱ्या प्रत्येक वस्तूला मारायचे. त्यांच्या शिकवणींमध्ये खरोखर रस असलेल्या पुरुषांना त्यांनी श्री राम जय राम जय जय राम हा मंत्र दिला.

रामदासांचे अकराशे शिष्य होते, त्यापैकी तीनशे स्त्रिया होत्या. महिला शिष्यही तज्ञ उपदेशक आणि सद्गुणी होत्या. हिंदू धर्माचा प्रसार करण्यासाठी रामदासांनी आपल्या शिष्यांना भारताच्या सर्व भागात पाठवले.

समर्थ रामदास स्वामींची तापचर्या

रामदासांनी सामान्यतः जंगलात राहणे पसंत केले होते, जेथे त्यांचे चांगले ध्यान लागत असे. त्यांच्या शेवटच्या दिवसांत, रामदासांनी आपला वेळ साहित्यिक कार्यासाठी तसेच अंशतः उत्तर आणि दक्षिणेकडील त्यांच्या शिष्यांची आणि मठांची पद्धतशीर उभारणी करण्यासाठी वाहून घेतले. रामदासांच्या साहित्यकृती जसे की दासबोध, मनाचे श्लोक (मनाला उद्देशून श्लोक), करुणाष्टक (देवाची स्तुती) आणि रामायण (केवळ श्री रामाने लंका जिंकणे आणि रावणाचा पराभव करणे) या साहित्यकृती खूप लोकप्रिय आहेत.

भारतातील हिंदू धर्माचे पुनर्वसन करण्यासाठी रामदासांच्या विलक्षण संयम आणि दृढनिश्चयाला श्रद्धांजली म्हणून लोकांनी त्यांना समर्थ रामदास असे नाव दिले. महाराष्ट्राच्या या महान गुरूंनी 1682 मध्ये साताऱ्याजवळील सज्जनगडावर अखेरचा श्वास घेतला, हा किल्ला शिवाजींनी त्यांना त्यांच्या निवासासाठी दिला होता. रामदासांनी शेवटच्या श्वासात राममंत्राची पुनरावृत्ती केली. जगाचा निरोप घेताना त्यांच्या शरीरातून एक तेजस्वी प्रकाश निघाला आणि रामदास रामाच्या प्रतिमेत लीन झाले.

समर्थ रामदासांनी दिलेला संदेश

रामदासांनी आपल्या शिष्यांना दिलेली शेवटची सूचना अशी होती: "तुमच्या शरीराच्या गरजांचा जास्त विचार करू नका. भक्तांसोबत सत्संग करावा. रामाची प्रतिमा हृदयात ठेवा. प्रभू रामाचे नाम नेहमी जपावे. वासना, लोभ, क्रोध, द्वेष आणि अहंकार यांचा नायनाट करा. सर्व प्राण्यांमध्ये भगवान राम पहा. सर्वांवर प्रेम करा. सर्वत्र त्याचे अस्तित्व अनुभवा. फक्त त्याच्यासाठी जगा. सर्व प्राण्यांमध्ये त्याची सेवा करा. त्याला संपूर्ण शरण

जा. तुम्हाला अमरत्व आणि शाश्वत आनंद मिळेल."